

„censetur illum obligare: hinc secluso scandalio posset uxorem ducere; „si tamen cessante metu semel actum Ordinis exerceat, tenetur; quia est „ratificatio Ordinis. Ad 4. Si praecise ne agnoscatur, irrideatur, peccat „graviter; si, ne gravis mali periculo se exponat, non peccat; quia lex „humana tunc non obligat, nisi comestio cedat in contemptum Religionis, „vel ex circumstantiis habeatur pro signo distinctivo fidei, de quo plura „infra.

CASUS VII.

„Georgius 1. confitetur: volens occidere Petrum clericum inimicum, „occidi Cajum amicum etiam clericum. 2. globo jaculando cervum, simul „trajeci inimicum ad necem quae situm in dumeto latenter stantem. 3. igno- „rans esse vigiliam manducavi carnes, sed ex pigritia die Dominica non „fueram in Ecclesia.

„Q. Quid de Georgio judicabit Confessarius.

„R. Ad 1. Si non adhibuit diligentiam moralē ne alius homo occi- „deretur, incurrit irregularitatem, et onus restitutionis; quia occisio Caji „est illi voluntaria in omissione diligentiae debitae: si illam adhibuit, nihil „incurrit; quia actus externus non est formaliter injuriosus Petro, cum „illum non tangat, nec Cajo, quem omnino involuntarie occidit. Ad 2. Si „iterum adhibuit diligentiam debitam, occisio est negative involuntaria, „non positive, sicut prior; et non inducit poenas, ad quas non sufficit ac- „tus internus malus, nec attenditur quid quis faceret, sed quid fecerit. „Ad 3. Si die Dominica, dum Missae noluit interesse, obvenit cogitatio de „jejunio, et neglexit inquirere, aut alios prudentes desuper interrogare, „est ignorantia vincibilis, et peccavit contra praeceptum jejunii: si autem „nec tunc, nec postea inciderit cogitatio, licet peccaverit omittendo Mis- „sam, non peccavit non jejunando.

CASUS VIII.

„Alexander confitetur: graviter detraxi aliis: ter forniciatus sum: se- „mel alium dormientem tentari turpiter tangere. Confessarius in 1. inter- „rogat: quoties? et nil amplius.

„Q. An bene.

„R. Non bene: debebat enim interrogare, quot personis et coram qui- „bus detraxerit; an per detractionem aliud damnum intulerit; non tamen „in qua materia; quia laeditur idem bonum famae: nec probabiliter, an „imponendo crimen falsum, an revelando verum occultum; quia non distin- „giuntur specie, licet major sit malitia in 1. Ad 2. Licet moraliter sit idem „per se loquendo, ter peccare cum una, ac semel cum tribus: majus tamen „videtur scandalum solicitare tres, praesertim innocentes; hinc prudenter „et hoc interrogasset; etiam dum respondet cum una, merito dubitatur et „interrogatur de occasione proxima. Ad 3. An ille dormiens fuerit consan- „guineus, affinis etc.; esset enim speciem mutans; quia repugnans reve- „rentiae sanguini debitae.“

TRACTATUS I.

DE CONSCIENTIA.

Actio humana bona, ac proinde licita, vel mala moraliter, ideoque illicita esse censetur, quatenus regulis morum vel conformis, vel difformis est. Regula autem quae dirigit actiones humanas duplex est, alia remota,

quae mediante regula proxima nos dirigit, estque ipsa lex Dei aeterna ali- quid prohibens vel praecipiens vel permittens; ad quam reductive perti- nent leges humanae, tanquam regulae secundariae, et subordinatae, ut- pote quae vim obligandi in conscientia trahunt a lege Dei jubentis obtem- perare etiam legibus humanis. Alia *proxima*, quae applicat regulam re- motam dictando, quid illi conforme vel difforme sit; haec communiter vocatur *Conscientia*, de qua breviter nunc agemus.

CAPUT I. *De conscientia in genere, et de recta atque erronea in specie.*§. 1. *Quid et quotuplex sit Conscientia.*

Quaer. I. Quid sit Conscientia. R. Cum Laymann L. 1. T. 1. C. 2. N. 1. est *Actus intellectus practici judicantis*, aliquid hic et nunc agendum esse vel fuisse tanquam bonum et honestum, vel fugiendum tanquam turpe et dishonestum. Dicitur 1. *Actus intellectus*, non voluntatis, ut vult *Du- randus*; intellectus enim debet quasi ducere voluntatem, quae de se est potentia caeca, eique proponere, quid licitum sit vel illicitum, quo agnito voluntas se determinat ad actus suos bonos vel malos; hinc Conscientia est quasi scientia vel judicium de honestate vel dishonestate actus. 2. *Actus intellectus practici*, hoc est, immediate dirigentis hominem ad hanc actionem hic et nunc, id est, in his vel illis circumstantiis licite ponendam, vel non ponendam; alias etiam dicitur *Dictamen ultimo sive practice practicum*. Differt a *Synteresi*, quae est habitus cognoscitivus primorum et universalissimorum principiorum moralium, v. g. bonum esse faciendum, malum fugiendum; Deum esse colendum etc. Item differt a *Conscientia spe- culativo-practica*, quae quidem versatur circa principia magis particularia, ea tamen non applicat huic numero actioni in his illisve circumstantiis, sed tantum in genere dictat, quid sit licitum vel illicitum, praeceptum vel prohibitus, v. g. die festo Sacrum esse audiendum, non esse laborandum ser- viliter etc. Conscientia autem proprie dicta, seu dictamen *practice practicum* dicit: Tu non impeditus hoc die festo teneris audire Sacrum.

2. Quaeres II. Quotuplex sit Conscientia. R. 1. Alia, minus proprie talis, dicitur *consequens*, quae versatur circa actus praeteritos, illos vel improbando tanquam male factos, et vocatur *Remorsus Conscientiae*: vel approbando tanquam honeste factos, et vocatur *Testimonium Conscientiae*, de quo 2. ad Corinth. 1. v. 12. *Nam gloria nostra haec est, testimonium con- scientiae nostrae*. Haec est mere speculativa. Alia, et quidem proprietales est *antecedens*, quae proxime dirigit actiones vel ut licitas vel tanquam illicitas, praeceptas vel prohibitas.

3. R. 2. Conscientia ex modo, quo insinuat aliquid esse bonum vel ma- lum, alia est *obligans vel praecipiens*, quae dictat, peccatum esse, si hic actus tanquam prohibitus ponatur, vel ut praeceptus omittatur. Alia *permittens*, quae dictat, hunc vel illum actum posse poni vel omitti citra cul- pam. Alia *consulens*, quae dictat, aliquid esse omittendum vel agendum, non quidem ex obligatione, sed quia vel magis est conveniens morum hones- tati, gratius Deo, vel utilius animae saluti.

4. R. 3. Conscientia ratione objecti materialis alia est *recta sive vera*, quae dictat hoc esse licitum vel praeceptum, quod revera tale est; vel dictat, hoc esse illicitum et prohibitum, quod vere est illicitum et prohibitum. Alia *erronea sive falsa*, quae dictat aliquid esse licitum vel praeceptum, quod tamen in se est illicitum, nec praeceptum; vel econtra, quae dictat aliquid esse illicitum et prohibitum, quod tamen est licitum vel praeceptum.

5. Adverte cum Laymann L. 1. Tract. 1. C. 3. N. 1. Potest conscientia

speculativa esse recta, practica vero erronea, quando nimis principium verum hic et nunc male applicatur, v. g. Christianus die festo debet audire Sacrum: ergo etiam Petrus aegrotus tenetur hoc festo audire Sacrum. Quando vero principia speculativo-practica secundum omnes circumstantias recte applicantur, emergit conscientia simpliciter recta.

6. R. 4. Conscientia *erronea* iterum duplex est; alia *vincibilis*, cuius error adhibita morali diligentia vitari, ideoque illa deponi potuit; si etiam debuit, simul *culpabilis* est, quia voluntarius est error. Alia *invincibilis*, cuius error morali etiam diligentia adhibita vitari, eaque deponi non potuit; si nec debuit, *inculpabilis* est, quia error non voluntarius est. *Moralis diligentia* illa censetur, quam homines prudentes in re alicujus momenti communiter adhibere solent. *La Croix Lib. 1. N. 5.* etiam conscientiam rectam et erroneam subdividit in physice et ethice vel moraliter talem. *Physice recta* est, quae enunciatur de objecto, sicut a parte rei est. *Physice erronea*, quae aliter enunciatur de objecto, quam a parte rei est. *Ethice recta*, quae est conformis appetitui recte ordinato, hoc est, parato ad implendam Dei legem; econtra *ethice erronea* est diffinis appetitui bene ordinato. Hinc conscientia physice recta potest esse ethice erronea, v. g. si Petrus adolescens de homine, qui tanquam pater toti familiae huc usque praefuit, temere dicat: *Hic homo non est pater meus*: ergo nec a me amore filiali honorandus. Haec conscientia, ex supposito, quod vere ille homo non sit pater Petri, est physice recta, non tamen ethice, quia est diffinis appetitui recto, vi cuius quilibet tenetur velle honorare eum, de quo prudenter dubitare non potest, quin sit pater suus, etiamsi forte pater non sit: adeoque secundum hanc conscientiam operans peccat. Econtra si de eodem homine dicat: *Hic homo est pater meus*, ideoque honorandus, habebit conscientiam ethice, non physice rectam. Idem exemplum est de adoratione hostiae forte non consecratae.

7. R. 5. Conscientia, in ordine ad motivum ponendi vel omittendi actum, alia est *certa*, alia *probabilis*, alia *dubia*, alia *perplexa*, alia *scrupulosa*; de quibus infra. Ob defectum judicii practici dubia et scrupulosa non merentur nomen conscientiae proprie dictae.

8. Denique ratione subjecti conscientia alia dicitur *tenera*, quae sollicite, prudenter tamen curat vitare peccata et levia. Alia *laxa*, quae neglectis minoribus, solum curat vitare gravia. Alia *pharisaica*, quae magna parvi, et parva magni aestimat, secundum illud Matth. c. 23. v. 24. *Excolantes culicem, camelum autem glutientes*. Alia *cauteriata*, per quam operans ob depravatum vel induratum animum non curat instinctus et motus honestos, de qua 1. ad Tim. c. 4. v. 2.; *Et cauteriatam habentium suam conscientiam*.

§. II. Principia practica de Conscientia recta et erronea.

9. Principium I. *Conscientiam rectam praeipientem et prohibentem semper tenemur sequi, ita ut quis peccet, si id omittat quod conscientia recta dictat sub pracepto esse agendum, vel agat illud quod dictat esse prohibitum.* Ita Laymann L. 1. c. 4. cum communi. Prob. 1. ex illo ad Rom. c. 14. v. ult.; *Omne autem quod non est ex fide* (hoc est, quod non fit secundum, sed contra dictamen conscientiae, ut ait S. Ambros.) *peccatum est.* Confirmatur ex cap. 13. de restit. spoliat. ubi Innocentius III. ait: *Quidquid fit contra conscientiam, aedificat ad gehennam.* Prob. 2do ratione S. Thomae 1. 2. q. 19. art. 3. et 4. Voluntas peccat, quando non sequitur in operando regulam proximam actionum humanarum; atqui conscientia recta est regula proxima actionum humanarum; ergo. Confirmatur. Per

conscientiam praesertim rectam intimatur nobis lex aeterna Dei, juxta illud Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tuus, Domine:* ergo sicut tenemur in operando sequi legem Dei, ita etiam tenemur sequi conscientiam rectam legi Dei plano conformem. *Dixi supra: Conscientiam praeipientem vel prohibentem tenemur sequi;* per se enim patet, quod conscientia consulens tantum suadeat vel dissuadeat: ergo non obligat ad sui sequelam.

10. Principium II. *Conscientia invincibiliter erronea dictans aliquid faciendum esse tanquam praeceptum, aut omittendum tanquam prohibitum, etsi revera prohibitum non sit, nec praeceptum, pariter nos obligat tum negative (ne operemur contra eam, quandiu eam non deponimus) tum positive (hoc est, ut juxta eam operemur).* De Castro Palao Tract. 1. Disp. 1. puncto 2. cum Vasquez hanc sententiam ait esse certam, ita ut contraria sine temeritate et periculo erroris non possit affirmari. Prob. 1. Rom. c. 14. v. 14. ait Apostolus: *Scio et confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est;* hic agitur de cibis in V. L. prohibitis, qui vocabantur communes: hinc sensus est: licet Christus nullum cibum prohibuerit, respectu tamen illius, qui judicat aliquem cibum prohibitum esse, cibus se habet ac si vere prohibitus esset, et vi hujus fidei sive dictaminis debet ab eo abstinere, alias peccat: *Nam omne quod non est ex fide, peccatum est,* ibidem v. ult. Prob. 2. Habens conscientiam talem, bona fide judicat existere legem Dei praeipientem v. g. mendacium ad avertendum ab alio malum; ergo qui operatur contra hoc dictamen suum, contemnit Deum Legislatorem, aequo ac si lex ista vere existeret; et e contrario si agat conformiter huic dictamini, reveretur auctoritatem Dei. Prob. 3. Lex Dei non applicatur nobis per se ipsam immediate, sed per dictamen rationis, adeoque hoc dictamen est immediata regula actionum humanarum: ergo si voluntas deflectat ab hoc dictamine, deflectit a sua regula: ergo hoc ipso non est recta. Confirmatur. Voluntas non fertur in objectum, ut est a parte rei, sed ut proponitur ab intellectu: ergo si proponatur hoc vel illud ut praeceptum, voluntas debet illud eligere; si ut prohibitum, debet illud fugere; alias hoc ipso vellet facere malum, eligendo id quod ab intellectu bona fide proponitur ut prohibitum; vel omittendo quod proponitur ut praeceptum; atqui velle facere malum, hoc ipso est malum: ergo.

11. Principium III. *Conscientia vincibiliter erronea non obligat, nec tamen licet eam sequi, sed tenemur prius inquirere in errorem, et sic eam deponere.* 2. *quandiu autem non deponitur, non licet contra eam agere.* Ratio primi est, quia agens juxta conscientiam erroneam, quam posset, sed non vult deponere, voluntarie errat: ergo actio vel omissio, quam contra praeceptum ex errore indirecte voluntario admittit, ei imputatur ad culpam. Confirmatur hoc et precedens principium ex S. Thoma, qui 1. 2. q. 19. a. 6. in corp. ait: *Ignorantia quandoque causat involuntarium, quandoque autem non: et quia bonum et malum morale consistit in actu in quantum est voluntarius, manifestum est, quod illa ignorantia, quae causat involuntarium, tollit rationem boni et mali moralis; non autem illa, quae involuntarium non causat; dictum etiam est supra, scil. q. 6. a. 8. quod ignorantia, quae est aliquo modo volita sive directe sive indirecte, non causat involuntarium, et dico ignorantiam directe voluntariam, in quam actus voluntatis fertur; indirecte autem propter negligentiam, ex eo quod aliquis non vult illud scire, quod scire tenetur: si igitur ratio vel conscientia erret errore voluntario vel directe, vel propter negligentiam, quia est error circa id, quod quis scire tenetur, tunc talis error rationis vel conscientiae non excusat, quin voluntas concordans conscientiae sic erranti sit mala.*

Ratio secundi est ex illo communi, quod nunquam liceat agere contra conscientiam, quia sic agens committeret id quod judicaret esse prohibitum, vel omittiteret id quod judicaret esse praeceptum. Nec homo in tali casu constitutus, etsi futurus sit perplexus et ex hypothesi necessario peccaturus necessitate consequente, eoquod stante conscientia vincibiliter erronea non possit effugere peccatum, absolute tamen et simpliciter non peccabit necessario, quia talem conscientiam nec sequi debet, nec contra eam facere, sed potest et debet eam deponere cum sit error vincibilis et culpabilis, et tunc operari.

12. Principium IV. *Conscientia consequens nec potest actionem praeteritam reddere bonam, nec malam*; quia non est regula respectu illius; actio enim praeterita non amplius potest dirigi, nunc autem talis est coram Deo, qualis tunc fuit conscientia, quando actio fuit posita. Unde notwithstanding, peccata olim in juventute aut alias commissa exponenda esse non secundum judicium quod quis nunc de illis habet, sed secundum illud quod tunc habuit, quando peccavit; attendendum tamen, an conscientia erronea, in qua quis peccavit, vincibilis an invincibilis fuerit. Attendi etiam eadem conscientia consequens utiliter potest in ordine ad dirigendos actus futuros; neque inutiliter quaerunt poenitentes, quomodo peccaverint, ut nimis sciant, quid imposterum fugere debeant, an forte scandalum tollendum. Inutiliter autem saepius quaerunt anxi ex libris et Confessariis, quodnam tunc habuerint dictamen, quando operati sunt; hoc enim Confessarius scire nequit, sed ipse poenitens se debet prudenter, non nimis anxi examine. Ita *La Croix Lib. I. N. 44. Plura de scrupulis infra.*

§. III. Resolutio Casuum de Conscientia recta et erronea.

CASUS I.

Aaron opifex die Dominica aliquot horis laborat contra conscientiam dictantem, hoc esse peccatum, quin tamen cogitet, an sit grave vel leve.

13. Quaer. I. Quomodo peccet agens contra conscientiam. R. Cum *Laymann L. I. C. 4., Taberna Tract. 2. C. 2. q. 2.* peccat mortaliter vel venialiter, et in ea specie peccati, prout conscientia dictaverit, peccatum esse grave vel leve, contra hanc vel illam virtutem, v. g. putans esse jejunitum, quando non est, peccat contra temperantiam, si non jejunet. Item qui arbitratur, ex lege misericordiae se graviter obligari ad mentiendum ad utilitatem proximi, peccat graviter contra misericordiam non mentiendo. *Ratio* est, quia actus voluntatis specificatur ab objectis suis, non prout sunt in se, sed prout proponuntur ab intellectu et prout voluntas in illa tendit: ergo si objectum ex se malum invincibiliter proponatur ut bonum, specificabit volitionem sui ut bonam, et econtra ut graviter malam, si ita proponatur ab intellectu.

14. Quaer. II. Quomodo peccet Aaron. R. 1. Cum *Burghaber Cent. I. Casu 20. et aliis ibidem cit.* Ex supposito, quod abstrahat plane a malitia mortali vel veniali, peccat venialiter. *Ratio* est 1. Quia ad peccandum mortaliter requiritur cognitione prohibitionis et malitiae gravis, aut obligationis gravis ulterius inquirendi: atqui hanc cognitionem non habet Aaron: ergo. 2. Quia nimis durum videtur, hominem, qui cum tali cognitione abstractiva leve mendacium committit, reum judicare poenae aeternae. 3. Quia sic operans praesumitur se virtualiter determinare ad levius peccatum. Contrarium tenent *De Castro Palao, Azor, etc. Duxi, Aaronem venialiter peccare, quia ad hoc sufficit cognoscere malitiam quamcumque. NB. Haec mitior sententia videtur esse certa in iis, qui ordinarie a peccatis gravioribus abhorrent.*

R. 2. Cum *Taberna et Jansen.* Si vero Aaron ita esset comparatus animo, ut velit laborare, sive sit mortale sive veniale, peccaret graviter; similiter si studio negligat occasionem inquirendi, an sit mortale vel veniale, ne teneatur abstinere a labore. *Ratio* est, quia sic periculo peccati mortalis se libere exponeret, imo re ipsa amplectetur saltem indeterminate malitiam mortalem, quam sufficienter agnosceret.

15. Quaer. III. Quid Confessario observandum sit circa ejusmodi poenitentes, quales solent esse rudes, qui se accusant de imprecationibus, contumeliis, pravis cogitationibus etc. quin cogitent de malitia gravi vel levi? R. cum *La Croix et Jansen.* Cum in praxi raro conjuncta esse videatur plena inadvertentia ad omnem malitiam, quamvis reflexa et signata illius cognitione saepe absit, quaerat Confessarius 1. an non saltem confuse adverterit poenitens materiae gravitatem vel levitatem. 2. An voluntas ita sit constituta, ut ordinarie tale objectum fortiter refugiat, et tum signum esse poterit, quod apprehenderit malitiam gravem; secus, si tantum leviter. 3. Quaerat, an non saltem in confuso suspicatus fuerit, subesse periculum peccati gravioris, quo casu graviter peccasse censendus est. Alias regulas ipse status poenitentis, et prudentia Confessarii pro circumstantiis praesentibus facile suggerent ad rectum judicium formandum.

CASUS II.

Agar ancilla rustici confitetur: 1. *Decies omisi preces Confraternitatis ex negligentia (non addendo quod judicaverit, singulas omissiones esse graviter peccaminosas).* 2. *Ter diebus Dominicis non audiendo Sacrum graviter deliqui; debebam autem domum custodire, et cibos coquere.* 3. *Semel neglexi Sacrum, ideoque graviter peccavi, sed eram eo tempore periculosissime decumbens, imo jam destituta omnibus sensibus.* 4. *Sub precibus saepissime habui incastas et blasphemias cogitationes, ita ut numerum exprimere nequeam. Blasphemis cogitationibus dum conor resistere, resistantia mihi non videtur seria; hinc semper anxia sum. Confessarius dissimilans errores, poenitentiam injungit, et poenitentem absolvit.*

16. Quaer. I. An quoad primum Agar peccaverit mortaliter, item an recte fuerit confessa. R. ad 1. Ex conscientia erronea peccavit graviter, ex dictis N. 10. et 13. R. ad 2. Non satisfecit simpliciter ita confitendo, sed debuisse addere, se apprehendisse in singulis omissionibus malitiam gravem; alias Confessarius non potuit venire in notitiam peccatorum gravium, quorum poenitens rea fuit ex conscientia erronea.

17. Quaer. II. An quoad secundum peccaverit graviter R. affirm. cum *Dicastillo de juram. D. 2. N. 234.* *Ratio* est, quia contra conscientiam dictantem omisit Sacrum, quod *absolute* potuit audire, et ad quod audiendum se etiam stante justa excusatione, ex conscientia erronea obligatam judicabat. Vide *Bonacin. Disp. de peccatis Q. 4. p. 6. n. 24. et 25.*

18. Quaer. III. An quoad tertium peccaverit graviter. R. Cum *Laymann L. I. C. 4. negative;* quia, ut aliquis peccet agendo contra conscientiam, necessarium est, ut actio vel omissione sit libera; atqui omissione Sacri in nostro casu non erat libera, quia non erat in potestate periculosissime decubantis ancillae audire Sacrum: ergo. Idem est judicium de incarcerated, qui non peccant omittendo Sacrum, quantumcumque potent, se ad illud audiendum teneri. *Si quaeras:* Quid ergo deberet facere omittens Sacrum ex conscientia erronea, quod *absolute* non posset audire? R. Debet conscientiam deponere, formato iudicio facile obvio: *absolute* non possum audire; ergo nec pecco omittendo.

19. Quaer. IV. Quid de cogitationibus incastis sentiendum in dato

casu. R. Ex supposito, quod nec voluntarie iis inhaeserit Agar, nec delectata fuerit, multo minus consensum praebuerit, non peccavit, etsi erroneae judicari se peccare; quia non est in potestate hominis, facere ut plane non incident ejusmodi cogitationes, adeoque non sunt liberae.

20. Quaer. V. An per blasphemias cogitationes videatur Agar peccasse. R. Cum Burghaber Cent. I. casu 47. negative; quia potius Agar ex nimia intensione, et copia phantasmatum, quae nimis importune se ingerunt, et forte ex horrore peccati simul ita perturbatur, ut discernere nequeat, an serio restiterit. Neque in tam anxio conflictu libertas subsistere videtur.

21. Quaer. VI. Quid Confessarius beat agere cum iis, qui laborant conscientia erronea? R. 1. Per se loquendo Confessarius tenet monere poenitentem errore etiam invincibili laborantem, quia ut Medicus spiritualis debet providere, ne poenitens etiam materialiter peccet. Per accidens tamen errorem invincibilem prudenter dissimulat, quando ex admonitione non speratur fructus, aut obstat grave scandalum, vel imminet grave periculum, ne poenitens, qui hucusque peccavit tantum materialiter, incipiat peccare formaliter, neglecta admonitione. Ratio est, quia inter duo mala, quorum utrumque non potest evitari, minus est eligendum. Ex his R. 2. cum Taberna tom. 2. c. 2. q. 6. Sporer et aliis, si Confessarius advertat, conscientiam erroneam poenitentis esse graviter culpabilem, debet illum monere, ut illam deponat, quia sine hujus culpare correctione confessio esset nulla ex defectu dispositionis in poenitente.

2. Debet monere, si poenitens ex quoconque errore aliquid crederet esse mortale peccatum, quod vel nullum vel tantum leve in se est, vel e contrario; quia Confessarii est, impedire peccatum, et praeservare poenitentem a peccato, quantum potest: atqui in tali casu potest id praestare per solam admonitionem et instructionem: ergo. Hinc debuisse moneri Agar, quod omissione precum illarum non sit peccaminosa, nec omissione Sacri ob justam causam.

3. Quando ex dissimulatione sequeretur grave damnum vel poenitentis, vel alterius, vel communitatis, aut nullitas Sacramenti cuiuscumque, v. g. si poenitens putet, hoc vel illud non esse necessarium ad salutem, quod tamen necessarium est; aut dolorem non esse necessariam partem Poenitentiae: vel si ob sola venialia doleret, quod poenas inferni promeritus sit; denique si ipse confitens de gravi errore dubitet et interroget, in his casibus non licet dissimulare errorem etiam invincibilem, sed Confessarius debet poenitentem vel instruere, vel sine absolutione dimittere, ac monere, ut instructus redeat. Vide propositionem 64. ab Innocentio XI. damnatam.

4. Nec dissimulandum, si confitens cum impedimento dirimente etiam invincibiliter ignorato matrimonium inire cogitet, aut eo jam inito impedimentum fieret publicum. De hoc plura in P. 2. de Matrim.

CASUS III.

Absalon studiosus inter condiscipulos scandalosa loquitur, non putans esse scandalosa, sed honeste jocosa. Inter loquendum advertit, quod scandalum praebeat: hinc in proxima confessione se accusat de gravi scandalo dato.

22. Quaer. I. An graviter peccaverit, et bene confessus fuerit? R. Si, dum advertit scandalum, statim cessavit ab actu, non peccavit, adeoque male confitetur, quia advertentia sequens actum non potest illum reddere malum; si vero Absalon, quam primum advertit peccatum scandali, per-

rexit in sermone scandaloso, utique peccavit, et bene confitetur. Ita P. Schezer in suo Examine §. 3. de Conscientia, in simili casu de detractore.

23. Quaer. II. Quid sit agendum, si quis in ipso actu, aut actui proximus vel postea dubitet vel timeat, ne peccet aut peccarit? R. Si actum non possit differre aut omittere, debet sibi, quantum potest, facere dictamen practicum, quod licite agat, sicut perplexus positus in necessitate agendi: si post actum prudenter dubitet, aut certo deprehendat, se male egisse, de errore commisso, si vincibilis fuerit, doleat, et si error gravis fuerit, eundem confiteatur, damnum inde forte exortum reparare studeat, et post-hac cautor sit.

Reliqua hic observanda.

24. I. Juxta P. *La Croix* operans ex conscientia invincibiliter erronea duo dictamina habet. 1. Vocat directum, v. g. quando mendacio possum impedire damnum proximi, obligor mentiri; atqui nunc hoc possum: ergo obligor mentiri. 2. Vocat reflexum, v. g. quando bona fide judico, me obligari ad mendacium, pecco si non mentior; atqui nunc ad impediendum damnum bona fide judico me obligari ad mendacium; ergo pecco si non mentior.

25. II. Conscientia erronea licet non derivetur a lege Dei primaria antecedente, et per se obligante, oritur tamen a lege Dei secundaria consequente et per accidens obligante tum, quando lex Dei primaria invincibiliter ignoratur. Voluntas Dei *primaria* est illa, qua Deus nos obligat ad aliquid faciendum vel omittendum ex supposito, quod habeamus veram legis cognitionem. *Secundaria* autem est, per quam Deus nobis aliquid praecipit vel permittit ex suppositione ignorantiae invincibilis. Nimirum sicut s. Thomas et Theologi communiter dividunt voluntatem Dei in antecedentem et consequentem, docentque quod per antecedentem velit omnes homines salvos fieri, per consequentem autem idem non velit; ita legem vel voluntatem Dei dividimus, et dicimus, quod Deus per voluntatem primariam saepe aliquid prohibeat, quod per secundariam permittit vel praecipit. Sic fateri debent omnes, qui invincibilem legis aeternae ignorantiam dari posse, et operantem a peccato formaliter, stante hac ignorantia, excusari concedunt. Vide propositionem secundam damnatam ab Alexandro VIII. *Ratio damnationis contra Jansenii sectatores* est ex S. August. L. de nat. et grat. C. 67. quia non tibi reputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quando negligis querere, quod ignoras: item ex S. Thoma P. 2. q. 76. a. 3. quia ignorantia invincibilis causat involuntarium. Confirm. ex eo, quod alias ille, qui invincibiliter putat hic et nunc mentiendum esse ad salvandam vitam innocentis, necessario peccaret tam mentiendo, quam non mentiendo.

26. III. Ut Confessarius agnoscat, an poenitens laboret conscientia erronea vincibili aut invincibili, interroget, 1. an aliquam in hoc vel illo actu indecentiam adverterit. 2. An suspicatus fuerit, subesse peccatum vel peccandi periculum. 3. An dictaverit conscientia, saltem interrogandum esse Confessarium. 4. An occasionem interrogandi ex verecundia vel ex metu neglexerit, aut forte ideo, ne posthac teneretur abstinere ab hoc vel illo actu. Si ponit ad unum vel alterum ex his (omnia enim omnibus proponenda necessario non sunt) respondeat affirmative, censeri potest, quod fuerit in culpabili errore, secus, si neget. Vide dicta in Casu I.

27. IV. Quando tentati variis cogitationibus pravis, et quasi assuefacti se excusant, quod nesciverint peccatum committi iis inhaerendo, quaerat Confessarius, an sine ullo remorsu conscientiae iis adhaeserint, et advertat, hoc duplum habere sensum; vel enim *sine remorsu*, significat, quod